

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Demonstratierecht onder druk, ook online

Leerssen, P.

Publication date

2023

Document Version

Final published version

Published in

Mediaforum

License

Unspecified

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Leerssen, P. (2023). Demonstratierecht onder druk, ook online. *Mediaforum*, 35(2), 53.
https://www.mediaforum.nl/art/90-5516_Demonstratierecht-onder-druk-ook-online

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Demonstratierecht onder druk, ook online

Opinie

Paddy Leerssen*

Het demonstratierecht staat onder druk. Vorig kwartaal lazten we hier al over in de opener van Aernout Nieuwenhuis.¹ Sindsdien is deze kwestie alleen maar prangender geworden; met een bezetting van de Rabobank, soepblikken op een Vermeer en vooral ook blokkades van de A12 en Nijmegen Airport blijft Extinction Rebellion (ER) de grenzen van het (demonstratie)recht opzoeken. In deze bijdrage richt ik mij op de rol van sociale media hierbij. De toenemende politiecontrole op openbare manifestaties gaat namelijk gepaard met controle op sociale media, die nu centraal staan bij het coördineren van 'real world' acties.

Concreet doel ik hier vooral op het leerstuk opruiing. Meerdere ER-activisten zijn namelijk gearresteerd en kregen een gebiedsverbod opgelegd vanwege tweets waarin zij opriepen tot deelname aan de A12-blokkade.² Achteraf heeft de rechtbank Den Haag geoordeeld dat het gebiedsverbod geen zuiver preventieve toepassingen toelaat, en dus niet geschikt is om op te treden tegen een verstoring die nog moet plaatsvinden.³ Alleen voor activisten die al eerder aan ordeverstoring deelnamen, was het verbod geldig. Hoe dan ook was het kwaad al geschied; de activisten werden twee dagen vóór het protest van bed gelicht, in een evidente poging om hen van deelname te ontmoedigen.⁴ Zo spelen uitingen op sociale media inmiddels een spilrol bij de criminalisering van (klimaat) demonstraties, niet alleen nadien of tijdens maar juist ook voorafgaand.

Mochten de oproepen van Extinction Rebellion inderdaad als opruiing gelden, dan rijst vervolgens ook de vraag of platformen zelf geen actie zouden moeten nemen tegen deze 'illegale inhoud'.⁵ Als de DSA volgend jaar van toepassing is, dan zou de politie vervolgens nog een middel bemachtigen om activistische posts tegen te gaan.⁶ Het is moeilijk voor te stellen dat een platform als Twitter zelf zou kunnen inschatten of een offline demonstratie al dan niet legaal is, dus de kans lijkt klein dat zij hier veel tegengas kunnen of zullen geven.⁷ *Prior restraint* dreigt zo *automated restraint* te worden.

Wat sociale media betreft is het vraagstuk opruiing ook interessant omdat het delict ziet op *openbare* communicatie. Relevant, want de politie beroept zich in sommige gevallen niet alleen op tweets maar op chatberichten via Signal – een soort privacy-vriendelijke variant op WhatsApp, die populair is onder ER-activisten.⁸ De chatgroepen op deze app kunnen allicht wel tientallen of honderden leden tellen, maar voor deelname is nog steeds toestemming vereist. In technische zin is het dus niet openbaar.⁹ Dat je zulke Signalgroepen niet zomaar binnenkomt, zou de politie moeten weten – zij heeft deze immers zelf geïnfiltreerd! Volgens de onderzoeksjournalisten van Investico werd hiertoe een 'virtuele agent' ingezet, die zich voordeed als fictieve activist 'Inge' om zo toegang te krijgen tot de groep.¹⁰

Kan men dan nog van opruiing spreken? Uit eerdere rechtspraak weten we dat het openbaarheidsvereiste niet louter technisch wordt ingevuld.¹¹ Naast medium en feitelijk bereik draait het vooral om de intentie om het publiek te bereiken. Maar het blijft onduidelijk hoe groot zo'n Signalgroep dan moet zijn, hoe laks de toelatingseisen. Op zijn minst staat vast dat Signal geen hostingdienst is, en in tegenstelling tot Twitter dus niet aansprakelijk is voor de verwijdering van illegale gebruikersinhoud.¹² Als de politie hier succesvol blijft handhaven, dan lijkt de logische respons voor activisten dus een terugtrek van Twitter naar Signal, en wellicht ook van grote naar kleinere groepen.

Uiteraard zijn deze beschouwingen over opruiing secundair aan de meer fundamentele vraag in hoeverre de onderliggende acties van Extinction Rebellion beschermd worden door de vrijheid van meningsuiting.¹³ Waar die grens ook ligt, activisten zullen hem waarschijnlijk blijven opzoeken; bij burgerlijke ongehoorzaamheid als deze lijkt het schenden van regels immers een doel op zich. Zodra een protestvorm volledig is toegestaan kan die ook iets van zijn zeggingskracht verliezen. Maar de politie gaat een stap verder wanneer ze zelfs de oproep tot ongehoorzaamheid censureert, en zo een belangrijke vorm van democratische participatie onderdrukt.¹⁴

* Mr. P.J. Leerssen is postdoctoraal onderzoeker aan de UvA, gelieerd aan het IViR en redacteur van dit blad.

1 A.J. Nieuwenhuis, 'Vrijheid van meningsuiting en betoging in de waagschaal?', *Mediaforum* 2022-4. Amnesty International, 'Demonstratierecht onder druk: Regels en praktijk in Nederland moeten beter', november 2022.

2 ECLI:NL:RBDHA:2023:2286, ECLI:NL:RBDHA:2023:2284.

3 ECLI:NL:RBDHA:2023:2286.

4 *De Volkskrant* 26 januari 2023.

5 Art. 3(h) Verordening (EU) 2022/2065 betreffende een eengemaakte markt voor digitale diensten en tot wijziging van Richtlijn 2000/31/EG, *PbEU* L 277/1. (Digitaledienstenverordening, thans 'Digital Services Act' of 'DSA')

6 Art. 9 DSA.

7 Over het bekende probleem van 'overremoval' bij internettussenpersonen, zie: D. Keller & P. Leerssen, 'Facts and Where to Find Them: Empirical Research on Internet Platforms and Content Moderation', in: N. Persily en J. Tucker

(red.), *Social Media and Democracy: The state of the field and prospects for reform*, Cambridge: Cambridge University Press 2020.

8 D. van Benthem, F. Bosma, S. Dequeker, D. ten Klooster & S. Polm, 'Klein tegen de grote politie', *De Groene Amsterdammer* 2023-12.

9 J. ten Voorde, 'Commentaar op Art. 131 Sr', in: C.P.M. Cleiren, J.H. Crijns, M.J. Dubelaar & M.J.M. Verpalen M.J.M. (red.), *Strafrecht. Tekst & Commentaar*, Deventer: Wolters Kluwer.

10 *Trouw* 23 maart 2023.

11 J. ten Voorde, *T&C Strafrecht*, Art. 131 Sr. Hof Den Haag 23 januari 2008, *NJ* 2008/184. In de context van rechtbaarheid, vgl. ECLI:BK5777, ECLI:BQ2009.

12 Art. 6 DSA.

13 Zie o.a.: ECLI:NL:RBDHA:2022:14575 (*Meisje met de parel*) ECLI:NL:RBMNE:2022:5240 (*Bezetting rabobank*); ECLI:NL:RBDHA:2023:174 (Blokkade A12); ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD003755305 (*Kudrevicius e.a. Litouwen*).

14 J. Habermas, 'Civil Disobedience: Litmus Test for the Democratic Constitutional State', *Berkeley Journal of Sociology* 1985-30.